

موانع جامعه‌شناسی در ایران و راه‌های ارتقاء آن

دکتر عبدالعلی لهسایی‌زاده^۱

چکیده

مقاله حاضر مشکلات و موانع توسعه جامعه‌شناسی در ایران را در سطح بسیار وسیع به پنج دسته تقسیم کرده که در هر دسته تعدادی مسأله وجود دارد. نخستین مانع، «زمینه فلسفی و پارادایمی» است که در این رابطه فلسفه‌های موجود در تاریخ دانش ایران زمینه‌ساز جامعه‌شناسی در آن نطفه بگیرد. دومین

۱. استاد دانشگاه شیراز

مانع مربوط به خطوط قرمز اجتماعی - سیاسی است که جلوگیری می‌نماید از توسعه منطقی جامعه‌شناسی. جامعه‌شناسی به عنوان یک علم بنیادی - کاربردی به زمینه‌های اجتماعی لازم برای رشد نیاز دارد که متأسفانه آن زمینه‌ها در ایران فرصتی برای خودنمایی ندارند. در همین رابطه چون جامعه‌شناسی معمولاً دارای بعد قوی انتقادی است، اصولاً ساختارهای سیاسی از نوع خاص تمایلی به گسترش تحلیل‌های انتقادی جامعه‌شناختی ندارند. سومین دسته از موانع توسعه جامعه‌شناسی در ایران، مشکلات آموزشی متعددی است که عبارتند از: کمبود هیأت علمی کارآمد، کمبودهای فضائی و وسایل آموزشی، کیفیت پایین گزینش دانشجویان و کیفیت پایین منابع درسی. چهارمین مانع بر سر راه توسعه جامعه‌شناسی در ایران مربوط به مسائل پژوهشی است. اصولاً پژوهش‌های اجتماعی در ایران از یک آشفتگی برخوردار است و آنچنان زمینه برای همگان به غلط باز است که بیشتر تحقیقات توسط افراد بی‌صلاحیت انجام می‌گیرد و نتیجه این عمل بی‌نتیجگی و بی‌تأثیری تحقیقات در زندگی روزانه مردم است. مشکل پنجم جامعه‌شناسی در ایران آن است که نتوانسته خود را با سرعت توسعه نظری و سازمانی جامعه‌شناسی در سطح بین‌المللی هماهنگ کند. به عبارت دیگر یک فقر ارتباطات بین‌المللی وجود دارد به طوری که جامعه‌شناسی در ایران یک مجله به زبان انگلیسی ندارد. چگونه می‌توان ادعا کرد که جامعه‌شناسی ما «به‌روز» است در حالی که سهمی در تولید علم اجتماعی در سطح جهانی نداریم. مقاله در رابطه با موانع راهکارهای عملی زیر را پیشنهاد می‌کند: الف) بومی کردن جامعه‌شناسی به مفهوم انطباق نظریات موجود با واقعیت‌های اجتماعی ایران؛ ب) برداشتن خطوط قرمز اجتماعی و بویژه سیاسی و باز کردن فضای گفتمان انتقادی؛ ج) رفع مشکلات آموزشی از طریق افزایش تربیت هیأت‌های علمی جدید در داخل و خارج از کشور، تخصیص بودجه ویژه برای تجهیز فضاها و

موانع جامعه‌شناسی در ایران و راه‌های ارتقاء آن ۷۴۳

وسایل آموزشی اجتماعی، تغییر اساسی در گزینش دانشجویان رشته جامعه‌شناسی و به‌روز کردن منابع درسی از طریق سرعت بخشیدن در چاپ کتب ترجمه شده به روز، تألیف کتب مناسب درسی و بکارگیری زبان انگلیسی در دروس کارشناسی؛ د) کنترل نهادهای و سازمانی در مورد پژوهش‌های اجتماعی و جلوگیری از دخالت غیرمتخصصان در انجام تحقیقات جامعه‌شناختی؛ ر) ارتباط دادن انجمن جامعه‌شناسی ایران با سازمان‌های بین‌المللی جامعه‌شناختی از طریق سمینارهای مشترک بین ایران و دیگر کشورها و راه‌اندازی تعدادی مجله جامعه‌شناختی به زبان انگلیسی.

کلید واژه‌ها: موانع جامعه‌شناختی، ایران، موانع پارادایمی، موانع آموزشی، موانع پژوهشی، موانع سازمانی